

GIRHINYÉ SÁRKÖZI ÁGOTA

Harminc évem harminc Téka tábora

„34. Téka Népművészeti Tábor” – olvastam tavasszal a szórólapon, amit a kezembe nyomott egy fiatal lányka egy budapesti táncházban. Neki ez talán egy papírdarab volt csupán, nekem tartalom, az életem egy alappillére. Számolgattam. 2018-at írunk, tehát ez az én harmincadik táborom lesz. Életem legaktívabb harminc éve. Mi minden történik egy ember életében 23 és 53 éves kora közt! Belegondolni is gyönyörűség. S még egy ilyen sarkcsillaggal a feje felett, mint a Téka!

I.

1985-ben, harmincnégy éve Nagykálló határában, Harangodon, az ürgefúrta, akácfogta homokon alapította meg táborát a Téka népzenei együttes. Ki akartak szabadulni a városból, olyan helyet keresve, ahol az éjjel-nappal szóló muzsika nem zavar senkit. Ez a hely azóta minden évben tartalommal, emberséggel, szeretettel telik meg. Az első időkben meglehetősen nomád körülmények uralkodtak a táborban, de aztán felépültek a kiszolgálóhelyiségek és a tánccsűr, mellyel a tervező, Ekler Dezső elnyerte az olasz Palladio-díjat. Ez az egyik legrangosabb elismerés a világ építészei között. Egy tucat nemzetközi szakkönyv és

folyóirat foglalkozik a tizenhét métert átívelő, egyenes gerendákból és deszkákból épített, a tetején jellegzetes angyalszárnyat formázó tánccsúrral, a tábor építészeti csodájával.

Ennyire komplex népművészeti tábor, mint a Téka Népművészeti Tábor, még ma is ritka. Az idelátogató kipróbálhatja magát agyagozásban, bőrművességben,

csuhéfonásban, fafaragásban, gyékényezésben, gyöngyfűzésben, hímzésben, nemezelésben, csipkeverésben, szövésben, vályogvetésben, vesszőfonásban, sőt még kis virágot, gyűrűt is kovácsolhat szíve választottjának – mindezt szakavatott mesterek irányításával. Az alapanyagot, a szakértő segítséget, a szerszámokat a táborvezetés biztosítja, a kész remekművek pedig otthonukat díszíthetik majd. A népi kézművesség megismerése és megismertetése mellett azonban a tábor fő célja a magyar népzene, néptánc tanulása és átélése.

Reggel 9 órakor indul a gyerektánc ház a totyogni már éppen tudókkal, pörgő szoknyás copfosokkal, egészen a már botot forgató kiskamaszokig. Aztán délelőtt, délután 3-3 óra tánctanítás. A bő hét alatt négyféle táncba kóstolhatunk bele, és a bizonytalan kezdő is eljut addig, hogy az esti tánc házban élvezettel mulasson

saját botladozó lépéseivel. Ez az a hely, ahol – ifjúi hévvel vagy őszülő halántékkal – belevághatsz e csodás hagyomány elsajátításába, ahol senki nem fog még csak megmosolyogni sem, ahol mindig hozzád lép valaki, hogy segítse kibogozni, melyik is a jobb meg a bal. A gyakorlottabb néptáncosok pedig olyan alapokat kapnak egy-egy táncból a táncitanítás során, mely elegendő lehet egy-egy új koreográfia kimunkálásához is.

Estefelé aztán elindul a gigászok csatája – új és új titánokkal kiegészülve – a méta-játék mezején. A küzdelem évek óta folyik. Pillanatok alatt magába ránt ez a régi magyar játék, játékosként, szurkolóként egyaránt. Aztán gyors zuhany, vacsora, mert este 8-kor a tábor harangja táncházba hív. Mindenki igyekszik kimosakodni, szépen felöltözni, megadni a tiszteletet muzsikának, muzsikusnak, táncnak, eleinknek, hogy aztán hajnalig együtt mulatozzunk.

Ez a tábor azonban sokkal több ennél. Ez közösség. Egy falu. Az évtizedek óta itt tanító, itt felnőtt tánctanárok, a lelkes szervezők évről évre újabb és újabb falusi közösségépítő programokkal

örvendeztetnek meg minket. Volt már, hogy egész héten a hetivásárra készültünk, s két tánc közt gyártottuk az eladni való portékát. Aztán a vásár napján ki-ki felkínálta a maga készíttette szebbnél szebb

darabokat. Legnagyobb keletje az apró bőrkulcs-tartóknak, nemezgyolyóknak, gyöngykarkötőknek, nyakláncoknak, szőtt láb-törlőknek volt, melyeket

a népművészet 5–10 éves kismesterei árultak. Jó vásárt csinált itt mindenki, hisz a vevő láthatta az eladó arcára kiülő mosolyt, érezhették egymás örömét, a fiatal árus

pedig, hogy összegyűlt a fagyira való, csapat-papot otthagya futhatott a büfébe a jól megérdemelt jégkrémért.

Volt, hogy az alkudozást hatalmas riadalom

zavarta meg. A pusztai betyárok álarcban, maguk gyártotta fafegyverekkel támadtak a vásározókra. Nagy siránkozás, huzavona kezdődött, könyörgés, imádkozás. Az irgalmat nem ismerő betyárok a lopott portékán túl még egy-egy szemrevaló menyecsket is magukkal akartak vinni. Ó egek, ki segít most rajtunk? Az akácusból ekkor vágattak be a vásártérre fűzfalovaikon a pandúrok. Nyalkán ülték meg viháncoló-táncoló paripáikat, a kora reggel szedett fácántoll csillogva libegett kalapjukon. Eltángálták, deresre húzták a betyárokat, a főkolompost kalodába zárták. Egy-egy szép lány elmorzsolts pár könnycseppet a megbilincselts szép haramiák láttán, sőt, volt köztük, aki vizet vitt az egyik anyaszo-morítónak a kalodához.

Mi, sokat látott és tapasztalt asszonyok, meg is mondtuk a magunkét: „Hát milyen fehérnép az ilyen? Majd ad neked apád! Anyád csak szemlesütve mer majd a kútra (avagy a büfébe – csak mert ott van-

este 8-kor a tábor harangja táncházba hív

az akácusból ekkor vágattak be a vásártérre fűzfalovaikon a pandúrok

nak egymás mellett) jönni! Ej-ej de sokat változott a világ, bezzeg a mi időnkben! Ugye-ugye, szomszédasszony, ezek a mai lányok...”. De mikor csillogó fekete szemét Attila betyár ránk vetette, s tetőtől talpig végigmért minket – titkon irigykedve néztünk a leányra, aki a betyár „sérüléseit” gyógyíttatta. Mentségükre legyen mondván, egy éven belül összeházasodtak.

Aztán volt az a szép esztendő, mikor igen huncut napszamos módjára csak júliusban, az aratásra értünk ki a szántófeld szélére. Aranylott, hajladozott az érett gabona, melyet számunkra előrelátó házigazdáink még tavasszal elvetettek. Kora reggel kaszával, villával, brúgóval (nagy gereblye), szépen felöltözve, nótaszóval megtisztel-

ve az új kenyérnek való vonultunk ki az akácson túli gabonatáblához. Ott többféle felekezet földi helytartója köszönte meg az égiek segítségét a szép termésért, és kérték őket, támogassanak minket nagy feladatunkban. A pálinkás butykos is körbekerült, s nagy fohással kezdetét vette az aratás. Mindenki beleállt a munkába. Sok férfiembről kiderült, hogy nem csak este legény, hisz a hajnali nótázásból egy gyors átöltözést követően álltak be az elsőkaszás Barsi Csabi után rendet vágni. A szépen lefektetett gabonát aztán mi, asszonyok, kötöttük kévébe a leányaink által tekert kötéllel. A nagyobbacska legények hordták a lovas kocsira a kévéket, az apraja pedig a piros kannák tetejéből itatta hús vízzel a jókedvű városi napszamosokat.

A csűr előtt aztán, a ponyvára rakott gabonán erejét és ügyességét fitogtatta ifjú és tapasztaltabb. Volt ott haddelhadd, mikor a cséphadarók az avatlatlan kezekben táncba fogtak. A felhők fölül figyelő nagyapám egyik szeme sírt a riadalomtól, a másik bizton mosolygott, látva a sok igyekvő

gyereket. Másnap a kemencében sült kenyér magában hordozta izzadságunkat, Harangod ízeit, zamatát, hangulatát.

Szerencsére az egyik esztendőben a krumplink is beérett az akácson mellett. Jó termés ígérkezett. Felosztottuk, melyik kinek a borozdája, a krumplit az apukák ásták, a gyerekek szedték, az anyukák pedig próbálták óvni a család testi épségét. Végül kosarakban, zsákokban hordtuk be a táborba a szép grulyát. A jól végzett munka után – ki a sógor segítségére, ki másra, s mindenki a hegynyi krumplira – áldomást ittunk, majd egész héten abból éltünk, amit termeltünk. Mondhatni, pityókás volt a táborban mindenki.

Játszottunk is. Az apraja a szalmában kezdte keresni az elrejtett burgonyát, gyors futásban hordták halomba a rokonság biztató szava mellett, majd jött a számolás, ki hordott össze többet. Az akkor elnyert, szalmaszálból font krumpli-királylányi korona, melyet legkisebb lányunk nyert, azóta is lakásunk díszé.

A nagyobb lányok megmutatták, milyen ügyesek, s egyvégteben milyen hosszú héjat tudnak egy krumpliról levágni. A férfiak pedig kötényt kötöttek, s főtt a paprikás krumpli, készült a tört grulya, rotyogott a pityókaleves. Közben a Bürkös húzta a talpalávalót, mi rúgtuk a port. A zsűri ítéletétől függetlenül mind elfogyott a nemes eledel.

És az az esztendő, amikor lakodalmat játszottunk? Az ifjú pár pont egy héttel a tábor előtt mondta ki a törvény és az egyház – az ifjú férj után a katolikus egyház – színe előtt a holtomiglan-holtodiglant. De a mi kis közösségünk előtt is meg kellett köttetni a frigynek. Készült tehát a csigatészta az ünnepi levesbe, egyszerre gyúrta, csavarta harminc táborlakó. Tán

az apraja pedig a piros kannák tetejéből itatta hús vízzel a jókedvű városi napszamosokat

a homok több volt benne, mint a liszt, de ilyen csigát nem vesz ember piacon! Aztán a csigavégtaaposó bál; a munka közbeni csendes dalolgas közepébe beszőktek a legények a zenekarral a hátukon, kikapkodták a fiatalabbját, s hajnalig tartó tánc kerekedett.

A nagy nap reggelén díszítettük, csinosítottuk a tábort, készítettük a kelengyét. A gyerektől a felnőttig egy falut alkotva adtuk férjhez a leánykánkat, valóban át-érezve a készülődés minden nyűgét, csodáját, kapkodását, feszültségét, lélekemelő pillanatait.

A csendes dúdolgas közbeni mennyasszony-öltöztetést életem egyik legmeghatóbb órájaként tartom számon. Fenséges volt, ahogy kézről-kézre adtuk a sok szoknyát, ruhadarabot, ahogy igazgattuk a fodrot, szalagot, ahogy a mennyasszony, az örömanya, mi, rokonok valójában megéltük azokat a pillanatokot.

És persze volt lánykikérés kis mennyasszonnyal, majd a kovácmestert is megpróbáltuk férjhez adni, nagy nevetések közt.

Az esketés a menyasszonyunk református hite szerint zajlott a vadvirágokkal

díszített filagóriában. A tiszteletes beszédnek üzenete, komolysága, az ünnepi lélekbe öltözött tábor, a játék közepén valós érzelmekkel, valós könnyekkel ajándékozott meg minket. Aztán a vacsora, a mulatság; a vőfélyek játékba hívtak, a legények ellopták a mennyasszonyt annak rendje s módja szerint. Majd énekszóval, muzsikával mi, asszonyok elvonultunk átöltöztetni a mennyasszonyt ifiasszonnyá. Meg-megbicsaklott az ének egy-egy lányos anya ajkán.

De hol van ez ma már, hisz két apró gyerek szaladgál a harangodi homokban a hajdani ifjú pár körül.

II.

S hogy mit jelent nekem szülőként a Téka tábor? Biztonságot. Hisz mi is a legfonto-

a csendes dúdolgas
közbeni mennyasszony-
öltöztetést életem egyik
legmeghatóbb órájaként
tartom számon

sabb feladata egy szülőnek? Az iskola, a sport, a szabadidős elfoglaltságok kiválasztásával olyan közösségbe, társaságba juttatni gyermekét, mely egy életre meghatározó értéket, mértéket ad, ahova érdemes tartozni, akik

közt biztonságban tudja gyermekét. A néptánc világa ilyen. A néptáncos társadalom tagjai ismerik egymást, hisz a versenyeken, fesztiválokon együtt buliznak, sokszor dolgoznak egymásért egy-egy nagyobb helyi vagy országos produkcióban. A táborunkban ezt erősíti a kötetlen együttlét, a hajnalig tartó beszélgetések. Mert az emberi kapcsolatok alapja az együtt megélt élmény. Ezt nyújtja a tábor az együtt gyúrt nemezlabda és a tánc lépés formájában. Nyugodtan engedtem el legnagyobb lányomat a messi fővárosba tanulni, tudva, hogy neki a buli a tánc házba járás lesz,

ahol egymást ismerő és egymásra figyelő fiatalokkal tölti majd szabadidejét. Ahol nem vetette fel fejét a drog, az erőszak, ahol a nőnek tisztelete van, ahol nem az alkohol a mámor igazi forrása, mert aki táncol, annak egyensúly kell, tartás, a lánynak bírnia kell a forgást, a legényes végére pedig úgyis kiszáll az alkohol a vérből.

Nagy élményt jelentett számomra három lányunk tábori élete. Először csak homokozást, pocsolyában topicskolást, felhőtlen szaladgálást jelentett számukra az ottani tér, a muzsika csak minőségi háttérzaj volt. Aztán már együtt énekeltük a gyermekdalokat, együtt jártunk a gyerektáncházba, fűztük a gyöngyöt, később önállóan gyártottak gyöngyörű féloldalas agyagbögrét, vesszőkosarat, bőrtolltartót. Szülői élményeim legszebbike figyelni lányaim felnövekedését, nőiességük kibontakozását. Hogyan váltak apró szoknyás, csurkás-szalagos kislányból a tel-

a magyar páros táncokban a férfi dominál,
de ezek a táncok a nő rejtett eszköztárát is megmutatják a fiatal lányoknak, s megtanítják használni azt

jes gardróbjaival táborba érkező, esténként a sátor előtt sminktkörrel felszerelve készülő, legjobb ruhájukban táncba induló nagylányokká.

Lányaink itt a táborban a táncból tanultak talán legtöbbet férfi és nő viszonyáról. Megértük együtt a kamaszkor minden csodáját a tánc révén, szembeállítva a mai és a régi értékrendet, hisz a magyar néptáncban benne a nő tisztelete, a férfi ereje, a férfi birtokló ösztöne, a nő törekenysége,

a nő, amint vállán viszi tartja a férfi táncát-életét, a férfi táncoltatja, a nő mutatja magát, csalogatja, az udvarlás szépségére tanít, a nő emelt fejjel, egyenes derékkal, de tartózkodóan viselkedik. A tánctanításban elhangzó erkölcsi intelmek nyomában, tréfás példabeszé-

deket, régi történeteket hallgatva épült, szépült a lelkük. A magyar páros táncokban a férfi dominál, de ezek a táncok a nő rejtett eszköztárát is megmutatják a fiatal lányoknak, s megtanítják használni azt. Nőiességük viseléséhez, magabiztosságukhoz, a másik nimmel való kommunikációjukhoz, önbizalmukhoz sokat tett hozzá a tábor.

Ezt a nevelő erőt használják ki a nyári táborukat itt tartó együttesek, napközis csoportok is. A táborba a környező településekről néptáncot sosem gyakorolt napközis gyerekeket hoznak át minden reggel, akik első nap nem tudnak mit kezdeni a rájuk szakadt szabadsággal, a kézműves foglalkozások bőségével, a táncoktatás rendjével. Hétvégére pedig hazamenni nem akaró, sőt, szülővel visszatérő táborlakó lesz belőlük.

Egyre több néptáncosport tartja itt nyári táborát, mert tudják, hogy

a tanítások után újabb és újabb táncanyagok tudásával és tapasztalatával távoznak. Megízlelik azt is, hogy a néptánc nem a színpadon termett műfaj. S hogy valódi muzsikával, valódi, érzelmekkel teli páros táncsal végig lehet mulatni egymás után akár nyolc éjszakát. Ráéreznek, hogy eleink milyen csodálatos türelemmel, egymásnak a zenekar előtt helyet biztosítva, kicsiket-nagyokat-időseket tisztelve, szépen felöltözve léphettek egy-egy csűr, bál „táncparkettjére”. Itt megérezhetik azt az erőt, amit ezen alkalmak tapasztalásra felkínálnak, az erőt, amely a másik teljesítményének értékelésében, a küzdelemben egy jól kivitelezett sarkon forgásért, az egymásra figyelés örömeiben rejlik. Ez egy összetartó erő – amely aztán tetten érhető internetes kapcsolataikban is.

Később a színpadon is meghozza gyümölcsét a táborban eltöltött idő. Minden produkcióról, sőt, egy-egy kézmozdulatról is látszik, hogy azt a táncos a próbateremben biflázta be, vagy szabadon táncolt, mulatott már arra a muzsikára.

A tánc, a muzsika, a muzsikus tisztelete, megbecsülése ebben a táborban: alapvető. Itt este nem illik melegítőnadrágban odaállni táncolni. Köztisztelőben álló bálgazdák segítik a szórakozást. Az itt felnőtt tagokból álló – ma már országos hírű – zenekar, a Bürkös együttes húzza; a csak a táborban létező formáció, a Zöldsátor zenekar a fő ritmusadó; az új színfolt a tábor hangulatára jól ráérző Juhász zenekar, és persze Pál István Szalonna szíve is visszahúz néha egy-egy este erejéig. Emlékszünk még rá siheder korából.

Táncitanító mesterek generációját neveltük fel, kísérleteztünk, tanulták rajtunk a szakma csínját-bínját.

III.

Talán nem is nekem kellett volna írnom a táborról, hisz soha nem táncoltam együttesben, színpadon. Én az örök amatőröket képviselem. Ilyen azonban sok van közöttünk. Ez nem a profik tábora, bár ők vannak többségben. Ez a tábor egyik csodája. Senki nem néz ránk rossz szemmel, amikor a férjemmel ötvenéves fejjel kiperdülünk a zenekar elé. Sőt, prímásaink teljes figyelmüket nekünk szentelve adják alá a ritmust, próbálják követni amatőr lépteinket.

A tábor másik csodája a generációk együttléte. A pocaklakótól, az anyatejestől, a láb alatt szaladgálótól a kamaszon át egészen a 86 éves nagymamáig minden korosztály itt sátrazik. Alkalmazkodunk egymáshoz, segítjük egymást a zuhanyzó-

ban, az étkezéseknél a sorban állásban, a sátorállításnál, a mulatozásban. Vigyázzuk egymás gyerekét, tulajdonát, egészségét.

Tékásnak lenni szép és örök szerelem. Ezeréves vagy évente egyszer látott barátok vesznek körül. Egyiküknek-másikuknak jó, ha a keresztnévét tudom, de tudom, mi volt vele tavaly és azelőtt, ott folytatjuk a beszélgetést az akácfának dőlve, ahol tavaly abbahagytuk. Itt a szemtől-szembe dívik, a hétvégére elfelejted, hogy van telefon, wi-fi, internet, hisz ezek nélkül sincs elegendő időnk egymásra.

Ezt a faluközösséget minden évben Borsiné Sveda Anita és csapata ébreszti fel Csipkerózsika-álmából – a nagyállói önkormányzat támogatásával – július teljes utolsó hetére. A nyár programját minden táborlakó ehhez igazítja. A táborzárás vasárnapján pedig megjelenik a Facebookon: „már csak 356-ot kell aludni a Tékáig”. Addig tehát – egy éven át – mindenki az itt szerzett élményekből, érzésekből táplálkozik.

2019 júliusában harmincöt éves lesz a tábor. Mi lesz itt! Ezt látni, érezni kell; a huszonötödik tábort huszonöt órás tánc házzal, a harmincadikat – kérdés-e ez? – harminc órás muzsikával-tánc-cal ünnepeltük. Utóbbi már hivatalos Guinness-rekordkísérlet volt. Nagy szeretettel és nagy lendülettel fogtunk neki az egyik délelőttön. És máris látom, érzem... Egész nap és egész éjjel teli a csűr táncossal, aztán hajnali hatkor – amikor már a rekordellenőr is a karján pihenteti a fejét, túl húsz óra fergeteges tánc házon – egyetlen pár táncol közepén, méltósággal, nyugodtan, elegánsan, egymás szemébe mosolyogva, hisz tudják, ők most a folytonosság,

egyetlen pár táncol közepén, méltósággal, nyugodtan, elegánsan, egymás szemébe mosolyogva, hisz tudják, ők most a folytonosság

ők kötik össze az éjszakát a nappalal, a többiek táncát a pihenéssel, a rekordkísérletet a megvalósítással. Aztán gyorsul a

muzsika, megmozdulnak a szélen lévő hálósákok, boglyas fejek bújnak elő, mezítlábak csosszannak, valaki frissítőt csujogat a hajnalba, beszökik a siker íze a csűrbe. Meglesz, meg tudjuk csinálni, mi így együtt, táborlakók, régi cimborák, jó ismerősök,

hazajárók. Mert ez a mi táborunk, ezért mindent, harminc óra folyamatos muzsika és tánc, verejték, izomláz, fáradtság, felszabadult öröm. És eljön a harmincadik óra vége, életre kel a csűr, az épület előtt szól a harang, a rekordellenőr gratulációját elnyomja a három zenekar muzsikája, s a mulatságnak véget vetni nem akar, táncol a tábor tovább.

Reméltem akkor, és ma is remélem: még sokszor harminc évig.